

Трансформація організаційної структури Збройних Сил України на сучасному етапі

Бараш Юрій Наумович;
Шевцов Анатолій Іванович,
доктор технічних наук, професор

Трансформація організаційної структури Збройних Сил (ЗС), у тому числі й сухопутних військ (СВ) – один з напрямів їх удосконалення при реформуванні. В Україні згідно з Державними програмами це реформування здійснюється з 1997 року, причому реорганізація по суті є одним з основних її заходів. Проте під час реорганізації було зроблено певні помилки, на виправлення яких витрачено багато часу і коштів. На жаль, висновків так і не було зроблено, в результаті чого ці прорахунки повторювались. Нині в ЗС України реалізується чергова програма (Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 рр.), але і в ній закладено нераціональні, на наш погляд, рішення щодо трансформації організаційної структури.

Опубліковано низку робіт, присвячених розв'язанню зазначеної проблеми, наприклад М. Пальчука та А. Герасимова [1, 2, 3], де дискутувалося й питання переходу СВ України на бригадно-корпусну структуру. М. Пальчук (як заступник начальника Генерального штабу) відстоював офіційну точку зору, а А. Герасимов (як незалежний експерт) її критикував. Та дискусія була незакінченою.

• У статті зазначено, що за час реформування і розвитку організаційної структури ЗС України були впроваджені нераціональні рішення, зокрема і стосовно переходу сухопутних військ на бригадно-корпусну структуру. Визначено, що більш раціональною визначається бригадно-дивізійна структура, поширена й у країнах НАТО.

Ключові слова: реорганізація, організаційна структура, Збройні Сили, сухопутні війська, армійський корпус, дивізія, бригада.

• В статье указано, что за время реформирования и развития организационной структуры ВС Украины были внедрены не самые рациональные решения, в частности при переходе сухопутных войск на бригадно-корпусную структуру. Определено, что более рациональной является бригадно-дивизионная структура, распространённая и в странах НАТО.

Ключевые слова: реорганизация, организационная структура, Вооружённые Силы, сухопутные войска, армейский корпус, дивизия, бригада.

• Over a period of reforming and development of Ukrainian Armed Forces organizational structure there was made some errors. The implement brigade-corps structure in the Ground Forces also has errors. The brigade-division structure, which is prevalent on a global scale, including NATO countries, is more rational.

Key words: reorganization, organizational structure, Armed Forces, Ground Forces, Army Corps, division, brigade.

Перехід СВ України на бригадно-корпусну структуру мав, на наш погляд, певні прорахунки. У результаті цього було впроваджено не найкращу структуру СВ, яка до того ж не відповідає світовому досвіду (передусім провідних країн НАТО).

Мета даної статті – довести, що впроваджений в СВ України перехід на бригадно-корпусну структуру має певні прорахунки та недоліки, і запропонувати прийняття більш раціональної структури – бригадно-дивізійної.

Після розпаду СРСР на території України залишилося потужне угруповання СВ: до 390 тис.

Таблиця 1

Зміни складу сухопутних військ України

Формування	Кінець 1991	Кінець 1995	Кінець 1998	Кінець 2001	Кінець 2003	Кінець 2005	План 2011	План 2015
Чисельність військовослужбовців, тис. чол.	До 390	187,8	154,5	150,7	129,1	78	52	38-39
Штаби армій	6	-	-	-	-	-	-	-
Штаби армійських корпусів	1	7	5	5	3	3	3	3
Танкові дивізії	4	2	2	2	-	-	-	-
Механізовані дивізії/тактичні групи	16/-	9/-	9/-	5/-	1/1	-	-	-
Аеромобільні дивізії	1	1	1	1	-	-	-	-
Ракетні дивізії	-	-	1	1	1	-	-	-
Артилерійські дивізії / тактичні групи артилерії	3/-	2/-	2/-	2/-	-/2	-	-	-
Танкові бригади	-	-	1	1	3	2	2	1
Механізовані бригади/полки	-	5/-	5/-	11/1	12/1	9/-	8/-	5/-
Легкі механізовані бригади	-	-	-	-	-	-	-	2
Аеромобільні/повітряно-десантні бригади (полки)	-	2/-	3/-	1 (1)/-	1 (2)/1	1/1	1/1	2/-
Окремі бригади/полки Спеціального призначення	3/-	3/-	1/1	1/1	-/1			
Ракетні бригади	7	7	5	5	2	1	1	-
Артилерійські бригади/полки	6/-	4/-	5/-	4/2	1/2	3/-	3/-	3/-
Полки реактивної артилерії	3	5	5	5	1			
Протитанкові бригади/полки	1/5	1/6	1/4	-/5				
Зенітні ракетні бригади/полки	8/	6/2	-	-/2	-/6			
Бригади/полки армійської авіації	12/-	7/-	4/1	3/2	1/3			

військовослужбовців, 6 армій і 1 армійський корпус (АК), що включали 21 бойову дивізію плюс 3 артилерійські дивізії, а також 46 бригад і окремих полків. Дані щодо зміни складу СВ України наведено у табл. 1 [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11].

У результаті скорочень озброєнь і особового складу відповідно до Договору про звичайні збройні сили в Європі й Ташкентських угод (2400 танків, 2000 ББМ і 410 тис. чол.). СВ були оснащені тими ОВТ, що залишилися [12]. На кінець 1995 р., після реорганізації армій у корпуси, 5 мотострілкових дивізій – у механізовані бригади й передачі частини з'єднань до складу Національної гвардії, у СВ стало 7 штабів АК, 12 бойових дивізій плюс 2 артилерійські дивізії та

інші формування. До 1997 р. два штаби АК були розформовані, оскільки утримання 7 корпусних штабів на 12 бойових дивізій було не дуже раціональним використанням командних кадрів. На жаль, цього не було зроблено одразу при переформуванні армій у корпуси. На утримання 2 зайвих корпусних штабів протягом кількох років витрачалися значні кошти.

Крім того, при формуванні основних з'єднань СВ (9 механізованих дивізій) було припущено певних помилок, зокрема, після договірних скорочень 9 механізованих полків у складі СВ через нестачу ББМ були оснащені автомобілями (для перевезення піхоти). Ці слабо озброєні полки згодом були розформовані, а дивізії – ще більш послаблені.

У 1997 р. почалося виконання першої Державної програми будівництва та розвитку ЗСУ на період до 2005 р. У процесі «оптимізації» структури й чисельності ЗС (зокрема СВ) «основна увага була зосереджена на збільшенні питомої ваги бойових з'єднань і частин за рахунок оптимізації співвідношення між ними й структурами забезпечення». Ті з останніх, «які не мали чітких функцій і завдань у мирний час, були скорочені» [12]. Тобто майже до 2001 р. скорочувалися тільки формування забезпечення, а кількість дивізій (12 бойових і 2 артилерійські) залишалася незмінною. Перша програма також передбачала частковий «перехід від дивізійно-полкової до бригадно-батальйонної структури». У 2005 р. планувалося мати 3 штаби АК, 9 бойових дивізій (2 танкові, 6 механізованих і аеромобільну) плюс 2 артилерійські і 1 ракетну, а також 13 бойових бригад (2 танкові, 8 механізованих, 3 аеромобільні) і 2 полки (танковий і механізований). Тобто передбачалися відносно невеликі зміни: ліквідація 2 корпусних штабів і переформування 3 механізованих дивізій у 5 бригад і 2 полки [12].

У 1997-2000 р. ЗС провели майже 10 тис. організаційних заходів, пов'язаних зі скороченням, переформуванням, передислокацією та формуванням деяких нових з'єднань, частин і установ, а у 2001-2005 рр. – до 16 тис. Значна їхня частина була проведена у СВ. Час довів, що не всі вони були раціональними та доцільними. Зміна ж тільки однієї-двох структур у ланці «полк-дивізія-корпус-оперативне командування-Генеральний штаб» вимагає 3-4 місяця для внесення відповідних змін у мобілізаційні плани [13].

Але незважаючи на ці заходи, в СВ України на 1999 р. зберігалася громіздка й витратна система керування, успадкована від радянської армії. За чисельності понад 154 тис. чол. у них було 5 штабів корпусів і 12 бойових дивізій. Для порівняння: СВ США нараховували тоді понад 470 тис. чол. і мали всього 10 дивізій і 4 корпусних штаби [13]. До корпусів у СВ України входила така сама кількість особового складу, як і у західних дивізіях, дивізіях – як в бригадах. Боездатність українських дивізій скороченого складу була низькою. Наявність у СВ такої великої кількості «карликових» корпусів і дивізій пояснювалася критиками впливом генеральського «лобі» для збереження максимальної кількості генеральських посад. Проти цієї струк-

тури СВ не заперечували ані уряд, ані Генеральна військова інспекція, ані РНБО. Про актуальність проблеми кадрових диспропорцій свідчить той факт, що цьому питанню була присвячена окрема Директива Президента [13].

СВ України не виконали Першої програми, яка вимагала «зберегти та нарощувати їхній оборонний потенціал». Її заходи обмежувалися переважно невеликими скороченнями, а також перепідпорядкуванням і перейменуванням з'єднань і об'єднань. До того ж розформовувалися зайві командні структури та небоєздатні формування, тобто виправлялися помилки, допущені в процесі попередніх реорганізацій. Дивізії, послаблені в результаті попередніх скорочень ОВТ і особового складу, перетворювалися на бригади. Організація військ пристосовувалася до кількості наявного озброєння, а не до реальних потреб оборони країни. До того ж вона була недосконалою (копіювала стару радянську) і некомплектною. Наприклад, до 1999 р., з 9 механізованих дивізій тільки 3 мали штатну (хоча й застарілу) структуру. Організація інших 6 механізованих дивізій була підірвана скороченнями, а їхній бойовий потенціал знижений.

Президент України на колегії Міністерства оборони 14 листопада 2001 р. підкреслив, що його не задовольняють темпи й ефективність заходів щодо військового реформування. На його думку, вони обмежилися здебільшого організаційно-штатними експериментами, які заподіяли значний матеріальний і моральний збиток, не привели до поліпшення стану й боездатності ЗС і були фактично показними.

Друга Державна програма реформування й розвитку ЗСУ на період до 2005 р., що скорегувала третій етап (2001-2005 рр.) невиконаної Першої програми, «головною метою реформування й розвитку СВ» визначила «створення боездатних оснащених сучасними зразками ОВТ з'єднань і військових частин, які здатні якісно виконувати поставлені завдання». «Одним зі шляхів досягнення цієї мети» (мабуть, пріоритетним, оскільки про інші не повідомлялося) було зазначено удосконалення структури з'єднань і частин СВ. «Найхарактернішою рисою цього процесу» повинен був стати «перехід від дивізійно-полкової до бригадно-батальйонної структури», що, за задумом авторів, «надасть можливість підвищити мобільність, вогневу й ударну міць з'єднань...» [14]. Скорочення військ і озброєнь

Таблиця 2

Оснащеність з'єднань СВ України на кінець 2003 р.

Показник	МД, штат	МД	Такт. група	8-й АК	13-й АК	6-й АК
Бойовий склад	3 мп, тп	2 мп, тп	2 мбр	2 мбр, аємбр	3 мбр	2 мбр, тбр, аємбр
Військовослужбовці, чол.	14600	6200	7600	15100	13600	11200
Танки, од.	до 190	понад 125	понад 160	до 180	понад 230	понад 240
ББМ, од.	Понад 400	понад 330	понад 170	до 320	до 490	до 550
Артсистеми, од.	Понад 160	понад 130	до 110	понад 270	до 210	понад 300

планувалися відносно невеликими: чисельність військовослужбовців ЗС із 2000 р. до 2005 р. мала зменшитися всього на 15 тис. чол. (до 295 тис. чол.), а кількість танків – на 400 од.

У результаті почалося переформування бойових дивізій у бригади. У 2000-2001 рр. були розформовані 4 механізовані дивізії й ще 2 перебували у стані розформування. Їхні частини були переформовані в 6 механізованих бригад.

У 2002-2003 рр. розформовано штаб одного АК, а кримський корпус – передано до складу ВМС, 4 механізовані та 2 танкові дивізії були переформовані у 5 бригад. На кінець 2003 р. у СВ вже було 3 армійські корпуси, механізована дивізія на початку розформування, дивізіонна тактична група, 17 бойових бригад і 3 окремі полки, ракетна дивізія та 2 тактичні групи артилерії (у них переформовано 2 артилерійські дивізії), а також формування забезпечення [11]. Дані щодо оснащеності з'єднань СВ України подано у табл. 2.

МД – механізована дивізія, мбр – механізована бригада, тбр – танкова бригада, МП – механізований полк, тп – танковий полк, аємбр – аеромобільна бригада

Армійський корпус зазвичай складається з бойових дивізій і (чи) бригад та формувань забезпечення. У СВ України він був оперативно-тактичним об'єднанням, коли до його бойового складу входили дивізії і бригади. Нині АК, що складається тільки з бригад, став вищим тактичним з'єднанням.

Дивізія в СВ України була основним тактичним з'єднанням, призначеним для ведення загальновійськового бою у складі корпусу, а в окремих випадках – самостійно. Дивізія основного типу (механізована) складалась з 6 полків

(3 механізованих, танкового, артилерійського і зенітно-ракетного), протитанкового дивізіону та відповідних підрозділів забезпечення. Вона мала за штатом воєнного часу понад 14,6 тис. чол. особового складу, до 190 танків, понад 400 ББМ і 160 артилерійських систем, а також інші ОВТ.

Бригада в СВ України була тактичним з'єднанням за бойовим складом меншим, ніж дивізія, призначеним для ведення загальновійськового бою на площі, що у 4-6 разів менша. Бригада основного типу (механізована) складалась з 2 механізованих і 2 танкових батальйонів, артилерійського і зенітного дивізіонів, протитанкової батареї та відповідних підрозділів забезпечення. Вона мала за штатом воєнного часу понад 2,8 тис. чол. особового складу, понад 60 танків і 130 ББМ, 30 артилерійських систем [15].

Якщо проаналізувати структуру тактичної групи та армійських корпусів, їхню оснащеність особовим складом і озброєнням (див. табл. 2), то можна дійти висновку, що за цими параметрами вони досить близькі до штатного складу української механізованої дивізії, тільки посиленої (у корпусах) бронетехнікою й артилерією. Це фактично дивізії, а не корпуси, і завдання вони можуть вирішувати дивізіонні, а не корпусні.

Одним із прикладів недоопрацювання в організаційному будівництві СВ було формування тактичної групи Південного оперативного командування. Її створили на базі з'єднань і частин двох розформованих дивізій. Це був другий експеримент щодо апробування бригадно-дивізіонної структури, прийнятої у СВ країн НАТО. Перший стався у 1998 р., коли частини однієї механізованої дивізії переформували у 2 механізовані бригади,

зенітно-ракетний полк і батальйон зв'язку. Але у даній структурі дивізійна ланка виконувала тільки функції координації дій 2 бригад і забезпечення ППО, а в структурі НАТО воно вирішує ще завдання вогневої підтримки, бойового й тилового забезпечення. Експеримент закінчився розформуванням дивізії в 2001 р. Повторний експеримент у 2003 р., коли була створена тактична група з більш досконалою структурою (2 механізовані бригади, артилерійський полк, зенітний дивізіон і 4 батальйони: розвідки й радіоелектронної боротьби, зв'язку, саперний й матеріального забезпечення) теж був невдалим, і тактична група була через рік розформована. Причини цього – консерватизм командування та недосконала система зв'язку й керування, поліпшити яку було неможливо, не маючи нової апаратури. У цьому випадку експеримент необхідно було продовжити й довести до успішного кінця, щоб виправдати кошти, які були витрачені даремно.

Інший приклад – формування надлишкової кількості механізованих і танкових бригад. Наприкінці 2003 р. їх було сформовано 15, а у 2005 р. залишилося 11.

Можна навести й заплановане на 2015 р. співвідношення у складі СВ важких бригад (танкових та механізованих) і легких бригад (легких механізованих та аеромобільних), яке повинно складати 6:4. Головна функція ЗС України згідно з Конституцією – «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності». А легкі бригади (за планами – 40 % бойових бригад), які «не будуть мати важкої бронетанкової техніки і артилерії» [11], призначені переважно для виконання миротворчої функції у мирний час і неспроможні успішно виконати свою головну функцію у відсічі агресора, який має суттєві важкі сили. Особливо це стосується легких механізованих бригад.

Найбільш сучасний приклад – наявність у складі АК ОСШР (та інших корпусів) зенітно-ракетного полку, оснащеного ЗРК «Оса», який спроможний забезпечити ППО тільки дивізії (а не корпусу). Передача до складу аеромобільної бригади підрозділів армійської авіації також здається сумнівним заходом, оскільки викличе великі проблеми з управлінням, тиловим і технічним забезпеченням цих підрозділів [16].

Всі ці негативні приклади можна пояснити постійним корегуванням програм і планів через значний вплив особистих поглядів того чи іншого міністра оборони.

Відомо, що дивізії у СВ України вже переформовані в бригади. Однак ці бригади мають входити у дивізії (як у СВ країн НАТО), а не в корпуси. Проблема полягає в тому, що бригади під час війни не зможуть вирішувати завдання дивізій. А ці завдання обов'язково виникнуть, особливо у ході локальних або регіональних війн. Навіть при проведенні миротворчих операцій бригади різних країн об'єднуються у миротворчі дивізії. Про доцільність збереження дивізійної ланки говорить і той факт, що експерти центру ім. О. Разумкова у своєму дослідженні пропонували «залишити у складі СВ 4-5 механізованих дивізій» [13].

Крім того, у результаті повної «бригадизації» порушиться структура системи спеціальних військ на тактичному рівні. Забезпечення всіх частин тактичної ланки раніше залежало від дивізії. З переходом на бригадну структуру виникне проблема компенсації зникнення дивізійної ланки. Розміщення комплексу спеціальних військ на рівні бригади зробить її дуже перевантаженою засобами забезпечення, збільшить обсяг керування та призведе до дублювання функцій. Розміщення формувань забезпечення на рівні корпусу також збільшить обсяг управлінської роботи і зробить бригади не самостійними, залежними від засобів забезпечення корпусу. У цьому разі корпус практично виконуватиме функції дивізії. Рівномірний (пропорційний) поділ таких функцій між бригадами та корпусом призведе до втрати ряду важливих можливостей. Наприклад, певні батальйони (розвідувальний, інженерно-саперний, зв'язку, ремонтний) та інші підрозділи тилу не можуть бути включені в бригаду, оскільки це буде потрійним дублюванням. Включення зазначених підрозділів у корпус позбавить бригаду самостійності щодо забезпечення та зробить її залежною від корпусної ланки [17].

Виключення одного елементу структури не дозволить замінити його існуючими, а потребує створення нових, що є дуже витратним шляхом при сумнівній бойовій ефективності. Відомо, що переформування механізованої дивізії в бригаду коштує до 10-15 млн грн. У 2000 р. СВ України нараховували 12 бойових дивізій плюс 2 артилерійські та ракетну. На кінець 2005 р. всі дивізії вже були переформовані в бригади (13 бойових, 3 артилерійські та ракетну). Подібна реорганізація в масштабах СВ потребувала значних коштів, а відновлення дивізійної ланки (як свідчить досвід Румунії) потребуватиме додаткових

Таблиця 3

Організаційні структури СВ країн НАТО

№	Країна	Чисель- ність СВ, тис. чол.	Кількість, од.			Тип структури
			Корпусні штаби	Дивізії (Д) із бригада- ми (бр.) або полками (п.), або штаби так- тичних командувань (ТК)	Окремі бойові бригади	
Старі члени НАТО						
1	Бельгія	24,8		1 ТК	3	ТК-бригадна
2	Канада	19,3		1 ТК	3	ТК-бригадна
3	Данія	12,5		1 Д з 3 бр.	1	Бригадно-дивізійна
4	Франція	137	1	4 ТК	8	ТК-бригадна
5	Німеччина	191,35	2 (спіл.)	6 Д з 15 бр.	2	Бригадно-дивізійна
6	Греція	110	5	10 Д з 15 бр.15 п.		Бригадно-дивізійна або дивізійно- полкова
7	Ісландія	-				-
8	Італія	116	1	3 Д з 11 бр.		Бригадно-дивізійна
9	Люксембург	0,9				-
10	Нідерланди	23,15	1 (спіл.)	1 Д з 3 бр.	1	Бригадно-дивізійна
11	Норвегія	14,7		1 Д з 3 бр.	3	Бригадно-дивізійна
12	Португалія	26,7			5	Бригадна
13	Іспанія	95,6		2 Д з 7 бр.	2	Бригадно-дивізійна
14	Туреччина	402	10	2 Д з 6 п.	48	Бригадно-корпусна та дивізійно-полкова
15	Велико- британія	116,76	1	5 Д з 6 бр. і 7 п	1	Бригадно-дивізійна
16	США	502	4	10 Д з 32 бр.	2	Бригадно-дивізійна
Нові члени НАТО						
1	Болгарія	25	3	-	5	Бригадно-корпусна
2	Польща	89	3 (1 спіл.)	4 Д з 12 бр.	6	Бригадно-дивізійна
3	Румунія	66	1	2 Д з 6 бр.	2	Бригадно-дивізійна
4	Чехія	36,6			2	Бригадна
5	Естонія	4,45			1	Бригадна
6	Угорщина	24		1 ТК	2	ТК-бригадна
7	Латвія	4			1	Бригадна
8	Литва	11,6			1	Бригадна
9	Словаччина	12,8		1 ТК	3	ТК-бригадна
10	Словенія	6,55			1	Бригадна

витрат. На формування дивізійних штабів буде витрачено до того ж значний час. Але він буде доцільним (чисельність дивізійного штабу у 2,5 разу менша, ніж корпусного).

Програма переходу СВ України на бригадно-корпусну структуру й повна ліквідація дивізійної ланки (яка зараз фактично виконана) спростовується досвідом організаційного будівництва СВ країн НАТО. З огляду на те, що Україна обрала шлях євроатлантичної інтеграції, треба зауважити, що у НАТО найбільш поширена не бригадно-корпусна, а бригадно-дивізійна структура. Відповідно до неї по 2-3 бригади входять у дивізії, функція яких – ще вогнева підтримка, бойове і тилове забезпечення. З 13 старих членів НАТО (без слаборозвиненої Португалії, Люксембургу, що має у своїх СВ 1 піхотний батальйон, і Ісландії, що взагалі не має ЗС) бригадно-дивізійної структури дотримуються дев'ять країн: США, ФРН, Великобританія, Нідерланди, Данія, Норвегія, Італія, Греція, Іспанія (табл. 3) [10]. У СВ Туреччини використовується переважно бригадно-корпусна, частково – дивізійно-полкова система. У Франції, Бельгії та Канаді бойові бригади по 2-4 поєднуються в тактичні сили дивізійного розміру, котрі в жодних документах не називаються корпусами. Тобто можна впевнено стверджувати, що загальноприйнятою серед старих членів НАТО є бригадно-дивізійна структура.

Із 7 нових членів НАТО (без Естонії, Латвії й Словенії, що мають СВ чисельністю менше 10 тис. чол.) бригадно-дивізійної структури дотримуються Польща й Румунія. У СВ Болгарії використовується бригадно-корпусна система. У СВ Угорщини й Словаччини бойові бригади по 2-3 поєднуються в тактичні сили дивізійного розміру, а Чехія й Литва мають 1-2 бригади. Але у СВ Польщі й Румунії – 89 тис. і 66 тис. чол. відповідно, а СВ інших країн мають від 10 тис. до 25 тис. чол. (виняток – Чехія – 36,6 тис. чол.).

СВ України за завданнями і чисельністю більш відповідають польським і румунським, ніж на болгарським. Зі СВ 21 країн-членів НАТО, що мають чисельність понад 10 тис. чол., 11 дотримуються бригадно-дивізійної структури, 5 – подібної їй і тільки 2 – бригадно-корпусної. І саме остання обрана для СВ України!

Дивізії активно застосовуються в сучасних воєнних конфліктах і локальних війнах. Згідно з досвідом останньої війни проти Іраку (2003 р.) дивізії СВ США та Великобританії діяли досить

успішно. При цьому з боку США були використані 3 дивізії: 3-я механізована, 101-а десантно-штурмова та 1-а морської піхоти. Великобританія задіяла у війні свою 1-у бронетанкову дивізію. Крім того, 4-у механізовану дивізію США не вдалося використати, оскільки турецький уряд не дав дозволу на прохід її території Туреччини. У готовності до транспортування в Ірак перебували ще 3 важкі дивізії США, і вони були б використані, якби ЗС Іраку чинили опір більш серйозно.

Навіть у довгостроковій перспективі ані США, ані ФРН, ані Великобританія, ані інші провідні країни НАТО не збираються ліквідувати дивізійну ланку. Зокрема офіційно прийнята «Програма трансформації сухопутних військ США» у найближчі десятиріччя фактично не передбачає відмову від дивізійної ланки (вона позначена як основне «з'єднання бойового застосування дивізійного рівня»).

Тому вважаємо за доцільне ще раз ретельно проаналізувати всі переваги та недоліки переходу СВ України на бригадно-корпусну структуру з огляду на світовий досвід.

Список використаних джерел

1. Пальчук Н. Армия «без камуфляжа» // Defense express. – 2002. – № 3. – С. 2-8.
2. Герасимов А. Оборонная реформа. Куда ведёт её караван? // Defense express. – 2002. – № 12. – С. 14-23.
3. Пальчук Н. Военная реформа. Куда можно завести её караван? // Defense express. – 2003. – № 4. – С. 3-10.
4. *The Military Balance* 1992-1993. – Oxford University Press, 1991. – P. 90-92.
5. *The Military Balance* 1995-1996. – Oxford University Press, 1995. – P. 100-101.
6. *The Military Balance* 1998-1999. – Oxford University Press, 1998. – P. 97-99.
7. *The Military Balance* 2001-2002. – Oxford University Press, 2001. – P. 105-107.
8. *The Military Balance* 2003-2004. – Oxford University Press, 2003. – P. 82, 83.
9. *The Military Balance* 2004-2005. – Oxford University Press, 2004. – P. 94-96.
10. Біла книга 2005: оборонна політика України. – К.: Заповіт, 2006.
11. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року. – К.: Аванпост-прім, 2004.

12. *Державна* програма будівництва і розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року // *Військо України*. – 2000. – № 11-12.
13. *Воєнна* реформа в Україні: старт чи черговий фальстарт? // *Національна безпека і оборона*. – 2000. – № 1. – С. 2-39.
14. *Державна* програма реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року // *Військо України*. – 2000. – № 11-12.
15. <http://www8.brinkster.com/vad777/sng/ukraine/ukrane.htm>
16. *Біла* книга 2006: оборонна політика України. – К.: Заповіт, 2007.
17. *Гріненко О. Денєжкін М.* До питання вдосконалення організаційної структури Збройних Сил України // *Наука і оборона*. – 2004. – № 2. – С. 14-18.